

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ויחי

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק ב

(תרגום הפשוט)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ותשע לבריאה
שנת הקהל

לזכות

הווי"ח ר' יצחק בן מרת מזל שיחי ויינשטיין,
ליום הולדתו, גי טבת

הווי"ח ר' ישראל בן מרת גיטל שיחי ווייס,
ליום הולדתו, חי טבת

הווי"ח ר' ארי' לייב בן מרת אסנת שיחי ווייסבאך,
ליום הולדתו, טי טבת

הווי"ח ר' שלום בן מרת חנה שיחי אלחראר,
ליום הולדתו, יייב טבת

הווי"ח ר' בצלאל בן מרת פערל שיחי פלישמאן,
ליום הולדתו, יייב טבת

הווי"ח ר' עמוס בן מרת דבורה שיחי נסים,
ליום הולדתו, יייב טבת

הרה"ג הרה"ח ר' שמעון הלוי בן הרבנית מרת לאה שיחי רייטשיק,
ליום הולדתו, יייג טבת

הווי"ח ר' נחום בן מרת פערל שיחי מארקס,
ליום הולדתו, יייג טבת

הווי"ח ר' אלימלך שמואל בן מרת גיטל שיחי ווייס,
ליום הולדתו, שייק פי ויחי, יייד טבת

התי הרב חיים בנימין בן מרת פייגע סאשע שיחי עסטולין,
ליום הולדתו, טייז טבת

לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר

לעילוי נשמת

מרת חי' ברברה ב"ר בנימין ע"ה אנגלסון

נפטרה ביום ח' טבת ה'תשנ"ח

ובעלה ר' משה ב"ר שמואל ע"ה אנגלסון

נפטר ביום כ"ד סיון ה'תשס"ד

ת. נ. צ. ב. ה.

נדפס ע"י בנם

הו"ח ר' מיכאל זוגנתו מרת לאה

ומשפחתם שיחי אנגלסון

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

נז.

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות והוא הוא דור הראשון של הגאולה – כהודעת והכרזת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יוסף שבדורנו (ע"ש יוסף הראשון שהודיע והכריז ש"אלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב¹), שכבר נשלמו כל מעשינו ועבודתינו, וכבר כלו כל הקיצין וכבר עשו תשובה, וכבר נסתיימו כל ההכנות ובאופן ד"הכנה רבתי², והכל מוכן לסעודה³ דלעתיד לבוא, לויחן ושור הברי ויין המשומר⁴.

(משיחות עשרה בטבת (יהפך לשמחה), ושי"פ ויחי, י"ד טבת תשנ"ב)

- 1) פרשתנו נ, כד.
- 2) ע"פ ל' חז"ל – אבות פ"ג מט"ז. סנהדרין לח, א ובפרש"י.
- 3) ראה ב"ב עה, א. ויקר פ"ג, ג.
- 4) ברכות לד, ב. ושי"ג.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית! האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind> יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

יש להבין: כיצד מתאימה ההוראה, יוסף לא ישא" עם הנאמר במפורש בפסוק⁴, שיעקב השביע את יוסף, ונשאטני ממצרים – שהחובה של נשיאת ארונו של יעקב מוטלת בעיקר על יוסף, ועליו, לכאורה, לעשות בודאי ככל יכולתו בענין זה – כולל פעולה של "נשאטני" כפשוטה⁵?

גם לגבי לוי דרוש הסבר: נשיאת ארון העדות על ידי לוי תתקיים בעתיד⁶ הרחוק, לאחר התקופה של "ועבודם וענו אותם..."⁷, שנוסף על כך מדובר שם על צאצאיו, ולא על לוי עצמו⁸, אלא על דור שלפני, ודור רביעי⁹, אשר הם ישאו את הארון. מדוע, אפוא, יטלו ממנו את האפשרות של נשיאת ארונו של אביו, והרי נשיאת ארון המת בכלל היא מצוה¹⁰,

- 4) פרשתנו מו, ל.
- 5) ראה פנח רזא פרשתנו נ, י"ד בהגהה.
- 6) וכלשון רש"י, שהוא עניד לשאת את הארון, ועד"ז בתנחומא שם, "שעתידים לישא את הארון". אבל בתנחומא באבער ובמדב"ר שם ליתא, "עתידי". וראה הערה 8.
- 7) לך טו, יג.
- 8) ול' רש"י, שהוא עתיד לשאת צ"ל הכוונה על השבט. ועד"ז הוא בתנחומא באבער ובמדב"ר שם (אבל שם "שהוא טוען" את הארון, בלשון הוה). ולפי"ז פי' "שהוא בלוי אינו כפירוש, שהוא מלך שקאי על יוסף עצמו.
- 9) לך שם, טו. וראה פרש"י שם.
- 10) ראה ברכות יז, ב (במשנה), נושאי המטה וחלופיהן כו' פטורים (מן הק"ש כו'), "שעוסק במצוה פטור מן המצוה" (ש"ך י"ד ר"ס שנח). וראה מרדכי הובא בב"י א"ח ר"ס עב. שר"ע אדה"ז שם ס"א. ובירושלמי ברכות פ"ג סה"א (הובא בשו"ע י"ד שם ס"ג) הכתפים אסורים כו' ונמצא מתעכב במצוה. ולהעיר מפרש"י ברכות שם ד"ה וחלופיהן, שכן דרך שמתחלפין לשאת לפי שהכל חפצין לזכות בו".

יוסף ולכן גם מקדים רש"י מנשה לפני אפרים (אף שבסדר הדגלים (ש"ש" מביא) אפרים קודם למנשה – כי הוא בעתיד ובוה יעקב עצמו הקדים אפרים לפני מנשה (פרשתנו מח, י"ט ובפרש"י שם)). וראה לקמן הערה 66.

(* בתנחומא שם: לוי אל יטעון (בל יחיד) למה שעתידין (ל' רביס) לישא את הארון (וממש"ך בל' יחיד) ומי שטוען כו'.

א. "וישאו אותו בניו"

על הפסוק¹, "וישאו אותו בניו" – שבני יעקב נשאו ארונו של יעקב, "ארצה כנען" – מבאר רש"י² את הסדר שבו הם נשאו את הארון: "קבע להם מקום ג' למזרח וכן לארבע רוחות, וכסדרן למסע מתנה של דגלים נקבעו כאן", ולאחר מכן ממשיך רש"י ואומר, שיעקב ציוה: "לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם"³.

- 1) פרשתנו נ, יג.
- 2) והוא מתנחומא במדבר יב. תנחומא באבער שם. במדב"ר פ"ב, ח (והתחלת לשון רש"י, קבע להם מקום" תוכנה נמצא גם בב"ר פ"ק, ב). והובא בקיצור בפרש"י במדבר ב, ב. ומסיים שם, "כדאי' בתנחומא בפ' זו" (וראה גם פרש"י הוריות ו, ב: וכן מצינו במדרש תנחומא). וראה הערה הבאה.
- 3) בפרש"י פרשתנו כמה שינויים: א) במדרש נזכר תחלה ובפרטיות סדר ומקום טעינת המטה דכל שבט, גם דבנימין אפרים ומנשה* (מן המערב), ואח"כ ממשיך, "יוסף אל יטעון .. לוי אל יטעון כו'". משא"כ בפרש"י שאינו מזכיר מנשה ואפרים בתחילת הענין, אלא מקדים, "לוי לא ישא .. יוסף לא ישא", ואח"כ מסיים, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם". ב) במדרש מקדים, "יוסף אל יטעון" לפני, לוי אל יטעון", ואילו בפרש"י מקדים, לוי לא ישא" לפני, "יוסף לא ישא". ג) במדרש מבאר הטעם, "יוסף לא יטעון למה שהוא מלך ואתם צריכים לחלוק לו כבוד, לוי אל יטעון למה שעתידין** לישא את הארון ומי שטוען את ארונו של חי העולמים לא ישא ארונו של מת". ואילו בפרש"י מקצר: לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון ויוסף לא ישא שהוא מלך. ד) בפרש"י הלשון, "לא ישא" ובמדב"ר, אל יטעון". ואכ"מ***. וראה לקמן בפנים ובהערה 15.

(* כ"ה בתנחומא שם בסדר זה "בנימין אפרים ומנשה". וכן נמנו לבסוף אבל בתנחומא באבער שם ובמדב"ר שם: "אפרים ומנשה ובנימין", ולאח"ז "דן אשר ותפלי יטענו מן הצפון". ולכאורה כצ"ל. כסדרם בהדגלים במדבר ב, ח ואילך.

** כ"ה בתנחומא שם. ובתנחומא באבער ובמדב"ר בשינוי לשון ראה לקמן הערה 6, 8.

*** בנוגע לשינוי הסדר בפרש"י (שינוי הב') ה' אפ"ל בפשטות דבמדרש מקדים יוסף, שפשוט ומובן יותר מה שלא יטעון – "שהוא מלך", משא"כ לוי שרק (בניו) עתידין לישא את הארון. ובפרש"י מונה אותם כסדר תולדותם, לוי ואח"כ

* * *

בימינו אלה, שמאז כלה חמתו בביהמ"ק, ולאחרי "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות", ולאחרי כל הגזירות והשמדות ר"ל ור"ל שסבלו בני באריכות וקושי הגלות האחרון, ובפרט גזירת השואה בדור האחרון, בודאי נעשה הצירוף והזיכוכ בשלימות, "די והותר" – נעשה הענין ד"סמך מלך בבל" אך ורק באופן של טוב הנראה והנגלה לעיני בשר, ובלשון חז"לי שהקב"ה אומר לישראל, "בני אל תתייראו, כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם. . הגיע זמן גאולתכם!"

ובדורנו זה (ובפרט בשנה זו, "הי' תהא שנת נפלאות אראנו") צריכה להיות עיקר ההדגשה. . בהענין ד"סמך נופליס", לחזק ולעודד את רוחם של בני. . כולל ובמיוחד – החיזוק והעידוד ע"י האמונה בביאת המשיח ובטחון גמור ש"הנה זה (משיח צדקנו) בא",¹² וההוספה בהכנה לביאתו ע"י התשובה וקיום התומ"צ, ובלשון ההכרזה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה",¹³ "שובה ישראל עד ה' אלקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממש"¹⁴.

(משיחות ש"פ ויחי (ועשרה בטבת יהפך לשמחה) תנשא)

- (8) תניא רפ"ז.
- (9) יחזקאל כד, ב.
- (10) יל"ש ישע"י רמז תצט.
- (11) כולל גם הפעולה דמלך בבל שאינו אלא כגרזן ביד החוצב בו.
- (12) שה"ש ב, ח. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).
- (13) אג"ק שלו ח"ה ס"ע שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ועוד.
- (14) "היום יום" – ט"ז טבת.

ובמיוחד – ארונו של אבינו?¹¹

ב. מנשה ואפרים – שלוחים

ביאור הדברים הוא:

רש"י בעצמו מבהיר זאת, בהוסיפו ש"מנשה ואפרים יהיו תחתיהם"¹². בכך מתכוון רש"י להבהיר, שלא זו בלבד שמנשה ואפרים ישאו את הארון במקום לוי ויוסף כדי להשלים את המספר של י"ב נושאי הארון,¹³ אלא שהם יהיו "תחתיהם" – במקומם, שלוחים שלהם.¹⁴ כלומר, הענין שלוי ויוסף לא נשאו את ארונו של יעקב התבטא רק באופן גופני – בידיהם ממש, אך הם קיימו את המצוה של נשיאת ארון יעקב על ידי שלוחיהם כמותם ממש.¹⁵

וברע"ב למשנה שם, "שהכל רוצים לזכות במצוה".

וראה פ"י עה"ת לרבינו יוסף בן דוד מסרגוסה – תלמיד הר"ן (ירושלים תשל"ג): שמענו שרש חמישי, שהוא ראוי לשאת את המת על הכתף, וכמו שמצינו כאן, דכתיב וישאו אותו בניו.¹⁶ וכבר למדנו שיש לגוף דמיון מה עם נשיאת הארון שבו הלוחות שהוא על הכתף, דכתיב בכתף ישאו. וראה מעבר יבק שפתי רגנות (מ"ג) פט"ז מתיקונים. – וראה רמב"ם הל' אבל פ"ד ה"ב: וסובלין את המת על הכתף עד בית הקברות (וראה שו"ת כתב סופר יו"ד סי' קעה).

(11) דנוסף על המפורש בקרא זהירום בקבורת המת אפילו דישמעאל (ח"ש כה, ט) ועשו (וישלח לה, כט) – הרי השבטים קיימו כל התורה כולה עד שלא נתנה (ראה לעיל ע' 221. וש"פ).

(12) שאינו במדרש, כנ"ל הערה 3.

(13) דלכאורה אינו נוגע שיהיו יב דוקא, משא"כ בהדגלים.

(14) להעיר מלשון רש"י במדבר ג, ח "באים תחתיהם בשליחותם".

(15) ואולי י"ל שזה נרמז בהוספה בתנחומא שם: "(יוסף אל יטעון למה שהוא מלך) ואתם צריכים לחזק לו כבוד" – ע"י שנעשים שלוחים ובפרט בענין של "יטעון" (ולא "ישא") – ד"יטעון" מורה על טירחא במשא כבוד וכיו"ב. והיינו כי רק טעינת הארון בגופם ממש לא הי', אבל קיימו (מצות) נשיאת הארון, ע"י שלוחם כמותם*. ודוחק.

(* ועד"ז כתב בדרשת אבן שועיב ס"פ ויחי בשם הרמב"ן: לפי דרכנו למדנו עשרה דברים בענין המת מזה הסיפור של יעקב כו' והחמישי נשיאת על הכתף דכתיב וישאו אותו בניו. (* ואולי י"ל דלפי המדרש היו נושאים אותו על הכתף (ראה רמב"ם הל' אבל שם). ולכן הלשון שם, "והאיך צום כו' יטענו מתתו כו'". משא"כ לפרש"י שנשאו אותו בידיהם כתב הל' "ישא". וראה כ"מ לרמב"ם שם.

לפי זה יזבן ענין נוסף: רש"י פותח את פירושו במילים, "וישאו אותו בניו, ולא בני בניו" וממשיך ואומר שמנשה ואפרים נשאו את ארון יעקב?

ואמנם, רש"י מבאר בתחילת פירושו, "שכך ציום – אל ישא מטתי לא איש מצרי ולא אחד מבניהם שהם מבנות כנען", ומנשה ואפרים היו בני אסנת – אך בכל זאת צריך היה יעקב להדגיש את ההוראה הזאת באופן חיובי, כפי שמסיים רש"י, "אלא אתם"¹⁶.

אך כיון שמנשה ואפרים נשאו את ארון יעקב, "תחתיהם" – רק שלוחים של לוי ויוסף – הרי התקיים בכך הציווי, "וישאו אותו בניו" – "אתם". כלומר, נשיאתם את הארון – מתייחסת למשלוחים, ללוי וליוסף, כפי שקובע הכלל, שרש"י מביאו גם בפירושו על התורה¹⁷, "שלוחו של אדם כמותו"¹⁸.

ג. "לוי לא ישא..."

אך יש להבין בפנימיות הענינים: מובן, שמנשה ואפרים יכולים להיות במקום יוסף, כי בנים הם במקום אביהם. אך מהו הקשר של מנשה ואפרים אל לוי, שהם יהיו תחתיו?

כדי להבין זאת יש להקדים ולציין את שאלת המפרשים¹⁹ על דברי רש"י, "לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון" – והרי נאמר שמשה נשא את ארונו של יוסף, כנאמר במפורש בתורה²⁰, "ויקח משה את עצמות יוסף

(16) כי אף שכבר אמר יעקב (פרשתנו מה, ה) שני בניך גו' לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, הרי פרש"י, "בחסדו שאר בני הם ליטול חלק בארץ איש כנגדו" (וראה מפרשי רש"י בארוכה). אבל אינם כבנים לשאר ענינים.

(17) בא יב, ו. אמור כד, יב. וראה לקו"ש [המתורגם] חלק ז ע' 171 ואילך ובהערה 30 שם.

(18) ואף שאין שליחות לב"ג, ולכמה דיעות לא יצאו בני" או מכלל ב"ג – הרי דעת כמה פוסקים דב"ג נעשה שליח לב"ג כמותו. וגם לדעת החולקים י"א דקודם מ"ת הדכל בגדר ב"ג כולם שוים דיש שליחות מאדם לחבירו – ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 42, וש"נ.

(19) חזקוני הובא בריב"א כאן. מושב זקנים כאן. (20) בשלח יג, יט.

הוספה

בשורת הגאולה

יא.

מצינו בגדעון ש"בימיו היו ישראל בצרה והי' הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות . . . כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות, מיד נגלה אליו המלאך, שנאמר וירא אליו מלאך ה' ויאמר לו לך בכחך זה, בכח זכות שלמדת על בני", "אמר הקב"ה, יש בכך כח ללמד סניגוריא על ישראל, בזכותך הם נגאליים".

. . . הלימוד זכות בנוגע לקירוב וזירוז הגאולה – שכיון שכבר "כלו כל הקיצין", עוד בזמן הגמרא, ועאכו"כ לאחרי אריכות וקושי הגלות במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה ועדיין לא בא . . . ובנוגע לתשובה ("אין הדבר תלוי אלא בתשובה") – כבר עשו תשובה, שהרי אין לך אדם מישראל שלא הרהר תשובה (לא רק פעם אחת, אלא) כמה פעמים במשך ימי חייו, שע"ז נעשה "בשעתא חדא וברגעא חדא" מרשע גמור צדיק גמור, כפס"ד הגמרא שהמקדש את האשה "על מנת שאני צדיק (גמור)" אפילו רשע גמור מקודשת שמה הרהר תשובה" – הרי בודאי ובודאי שמישח צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד ממש, אשר, כדאי הוא לימוד זכות זה לגאול את ישראל, ובפרט שנוסף על הלימוד זכות, ה"ז גם פס"ד של כו"כ רבנים ומורייהוראה בישראל, וכיון שהתורה "לא בשמים היא", הרי, פס"ד זה בב"ד של מטה מחייב כביכול ומזכה גם את ב"ד של מעלה, וכן יקום!

- 1) תנחומא שופטים ד.
- 2) י"ש שופטים רמז סב.
- 3) סנהדרין צו, ב.
- 4) זח"א קכט, סע"א.
- 5) קידושין מט, ב. רמב"ם הל' אישות פ"ח ה"ה. טושי"ע אה"ע סל"ח סל"א.
- 6) ע"פ גירסת האור זרוע סק"ב.
- 7) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

עמו...", ומשה הרי היה משבט לוי²¹, ואף מבני קהת שהיו נושאי הארון²².

ד. לוי ויוסף – מעל לשעבוד
ההסבר לכל זה הוא: ידוע, שהשעבוד במצרים התחיל לאחר פטירת יעקב, כדברי רש"י בתחילת הפרשה, "שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד²³ שהתחילו לשעבדם".

כלומר: שהותו של יעקב במצרים מנעה את "צרת השעבוד", היא לא אפשרה את ענין הגלות במצרים, והיתה רק הירידה מכנען. בתקופת חיי יעקב, לא חסר לישראל דבר במצרים. ואדרבה, "ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים... חלב הארץ"²⁴.

ה. "ויקח משה... – גאולה

לפי זה מובן מדוע "לוי לא ישא" ו"יוסף לא ישא" ארונו של יעקב: כיון שנשיאת ארון יעקב ממצרים גרמה וקשורה לענין השעבוד, אין מתאימה פעולה זו ללוי וליוסף, שמנעו את שעבוד מצרים.

דבר זה נרמז בטעמים שצויינו לעיל – "לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך":

ואומרים המפרשים²⁵, שמלאכת השעבוד לא חלה על שבטו של לוי משום שהם היו עתידים לשאת את הארון – "שבטו של לוי חכמים היו ולא רצו לעשות עבודה לפי שידעו שעתידין לשאת את הארון ומתוך כך היו בני

21) במפרשים הנ"ל תירצו: הוא נשא את עצמו ולא שמשו נשאו. וצ"ע המקור, איפה מרומז זה.

22) מלשון המכילתא בשלח שם (ועד"ז בסוטה ט, ב) "יוסף זכה לקבור את אביו (וראה בגמ' שם יג, א) אמרו הגיחו לו כבודו במלכים יותר מבהדיוטות" מי לנו גדול כיוסף שלא נתעסק בו אלא משה, משמע לכאורה, שגם יוסף נשא ארונו של יעקב, שפשיטא שג"ו נכלל בנתעסק בקבורתו. וכמו משה שהוא נשא ארונו של יוסף. וראה פני דוד (להחיד"א) ר"פ בשלח. ואכ"מ.

23) אבל השעבוד בפועל לא הותחל רק אחרי מיתת לוי, כבפרש"י וארא ו, טז (הובא לקמן בפנים). וראה מפרשי רש"י (רא"ם גו"א, דברי דוד, משכיל לדוד ועוד) התחלת פרשתנו. לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 460 הערה 14.

24) ויגש מה, יח.
25) ראה זח"א רכב, סע"א: כיון דיעקב הוה ידע דבניו ישתעבדו בגלותא תמן במצרים אמאי לא אתקבל תמן בגין דיגין זכותיה על בניו אמאי בעא לאסתלקא מתמן והא כתיב (תהלים קג, יב) כרחם אב על בניו אן הוא רחמנותא. (26) שמור"ד פ"א, ד. תנחומא שמות ג.

27) ולא שעבוד. ראה לעיל הערה 23. מפרשי המדרש שם. לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 27.
28) ריש פ' שמות.
29) וארא ו, טז.
30) שמור"ד פ"א, ח.
31) שמות א, ו.
32) שם, ח.

33) דמכיון שכל הענינים אינם באקראי ח"ו הרי מובן דזה ש"לוי האריך ימים על כולם", וכל זמן שהי' לוי קיים לא נשתעבדו ישראל למצרים כו' ומשמת לוי התחילו המצרים לשעבדם" (סדר עולם רבה פ"ג), הוא מפני שענינו של לוי שולל (יותר משאר השבטים) שעבוד מצרים.
34) פרש"י שמות ה, ד. וראה שמור"ד פ"ה, טז. תנחומא וארא ו.

35) תוס' (הדר זקנים) שמות א, יג. חזקוני שם ה, ד. וראה רבותינו בעה"ת שם: וכן איתא במדרש כו'.

בגלויי בביאת משיח צדקנו, כאשר יקויים היעוד „ולילה כיום יאיר”⁷³, במהרה בימינו ממש. (משיחת ש"פ וארא תש"ח)

כי אתה נרי וביאורו. שערי אורה ד"ה כתיב כי אתה נרי. אזה"ת (שם).

(73) תהלים קלט, יב.

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו ורבינו

מלך המשיח

ויה"ר שע"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח

לעולם ועד

חורין³⁶. הפעולה של „לשאת את הארון” לא אפשרה את השעבוד³⁷.

וכיון שיוסף „הוא מלך”, אין למצרים שליטה עליו, ולהיפך: הוא שולט על מצרים, וברור שלא ייתכן אצלו שעבוד מצרים.

לעומת זאת, הענין של „ויקה משה את עצמות יוסף עמו” היה, להיפך, תנאי ופרט בגאולה – „כי השבע השביע... פקוד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם”³⁸, ולכן קשור ענין זה דוקא לשבט לוי, ואדרבה, לראשו של שבט לוי, למשה רבינו, גואלם של ישראל.

1. כיצד לא חל השעבוד על כולם?

לפי זה צריך להבין מצד שני: אם לוי ויוסף לא נשאו את ארון יעקב ממצרים, משום שזה ההיפך ממהותם, מדוע היה צורך בשלוחים במקומם – „מנשה ואפרים יהיו תחתיהם”? וכיצד ייתכן שיהיו להם שלוחים כמותם?!

כדי להבין זאת יש להקדים ולציין קושיא נוספת: כיון שנגזר בברית בין הבתרים „גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה”³⁹ – וכיצד יתכן אפוא ששבט מסויים לא נכלל בשעבוד⁴⁰?

יותר מכך: ההבטחה „ואחרי כן יצאו ברכוש גדול” היתה כרוכה בקיום השעבוד, כפי שמביא רש"י⁴¹, „שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול – לא קיים בהם”⁴².

(36) תוס' (הדר זקנים) שם.

(37) וראה מדרש תלפיות את יוד ענף יעקב מש"ך: צוואת יעקב שלוי לא ישא ארונו לפי שלעתידי במדבר יהא* ארון השכינה וכל המקבל עליו עול תורה פורקים ממנו עול דרך ארץ ולכך לא נשתעבד לוי במצרים.

(38) בשלה שם.

(39) לך טו, יג.

(40) כמו שהקשה בגר"א שם.

(41) פרש"י בא יא, ב. מברכות ט, סע"א ואילך.

(42) ברמב"ן במדבר (ג), (יד) שמפני דשבטו של לוי לא

ז. שבט לוי – תפקיד מיוחד בשעבוד

יש לומר, שההסבר לכך הוא:

שבט לוי לא השתעבד במלאכה, לא משום שהם לא נכללו בגלות מצרים, אלא פרט זה עצמו הוא חלק מאופן השעבוד של ישראל:

תכלית שעבוד מצרים איננה ח"ו להרע לישראל, אלא המטרה היא „ואנכי אעלך”⁴³ – המעלה הנובעת מכך – מצרים היתה „כור הברזל”⁴⁴, כפי שכור כפשוטו מוכך, כך גם היא הביאה לידי זיוכך ישראל.

אך מפני קושי השעבוד יכול היה להיות, שלא זו בלבד שישראל לא יגיעו, משום השעבוד, למעלה זו, כי אם להיפך – הם ישתקעו יותר ח"ו במצרים ערות הארץ⁴⁵.

לפיכך היה הכרחי שסוג מסויים של יהודים ישאר מעל לשעבוד, והם ישפיעו על כל ישראל, ששייגו את המטרה של „ירדנו, ועבדום” – „אעלך, יצאו ברכוש גדול”.

וזה היה תפקידם של בני שבט לוי, כפי שמבאר הרמב"ן⁴⁶, ש„מנהג בכל עם להיות להם חכמים מורי תורתם, ולכן הניח להם

ה' בשעבוד מלאכת מצרים היו פרים ורבים כדרך כל הארץ ולא ה' בהם הברכה דכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ. אבל רש"י בפירושו עה"ת (ויצא כט, לד) פירש „שהארון ה' מכלה בהם” (אבל ראה גר"א לבוש האורה לפרש"י שם).

בפרשת דרכים דרוש ד (וראה שם דרוש ה). חדושי הגאונים לטוטה שם מספר מצודת דוד (חדושי אגדות אלטונא תצו*) ((דשבט לוי לא ה' בשעבוד לא היו בכלל החן ובמילא לא קבלו ביות מצרים. אבל ראה רש"י בא יג, יג (מבכורות ה, ב) שאין לך אחד מישראל שלא נטל כו' יג טעונים מכספם ומהזבם של מצרים. ובבכורות שם: שאין לך כל אחד ואחד מישראל כו'.

(43) ויגש מו, ד.

(44) ואתחנן ד, כ.

(45) מקץ מב, ט. יב. ובקה"ר פ"א, ד (בסופו): כל מה שברא הקב"ה באדם ברא בארץ כו' אדם יש לו ערוה והארץ יש לה ערוה שנאמר לראות את ערות הארץ באתם. וראה פרש"י לך יב, יט. אחרי יח, ג.

(46) שמות ה, ד. בחיי שם. וראה חוקוני עה"פ.

(* ובמצודת דוד שם: דאיתא בגמרא שאותן ישראל שלא היו בשעבוד לא לקחו מן הביזה.

(* כ"ה לפנינו, והוא טה"ד דמוכח וצ"ל „ישא”. וכ"ה בילקוט דוד פרשתנו בשם הש"ך.

בשליחותם⁵⁴. והעבודה של הפיכת העולם לדירה לו יתברך תוך כדי הימצאות בעולם עצמו נעשתה על ידי שאר שבטי ישראל.

ולכן זכה גם שבט לוי למעלות וליתרונות אשר נגרמו על ידי „ועבדום וענו אותם“.

ת. מנשה ואפרים – „תחתיהם“

לפי זה ניתן להבין מדוע היו זקוקים יוסף ולוי לכך ש„מנשה ואפרים יהיו תחתיהם“ בנשיאת ארונו של יעקב:

למרות שהם עצמם אינם נושאים את ארונו של יעקב ממצרים, כדלעיל, בכל זאת הם היו צריכים להעביר את הכח של היותם מעל לשעבוד מצרים, אל יתר השבטים. וזאת, על ידי כך ששלוחיהם ישתתפו בנשיאת ארונו של יעקב.

ולכן בחר יעקב במנשה ובאפרים להיות „תחתיהם“ – כי הם מהווים את ה„המשך“ של יוסף ולוי, הכוח מאת יוסף ולוי, הנעלים משעבוד מצרים, יורד למטה לעבודה שבתוך הגלות.

ובמיוחד כפי שזה בפשטות, מנשה ואפרים נולדו בארץ מצרים לפני שיעקב הגיע לשם⁵⁵.

וכיון שיוסף ולוי הם שני אופנים שונים בהעדר הקשר לשעבוד מצרים, כדלהלן, לכן היו גם „שלוחים“ נפרדים עבורם – מנשה ואפרים.

ט. מנשה – עבודת יוסף; אפרים – עבודת לוי

ההסבר לכך הוא: נאמר „אלה תולדות יעקב יוסף“⁵⁶. ומוסבר על כך⁵⁷ שהענינים של יעקב יורדים למטה על ידי יוסף. אצל יוסף, גם כאשר „הורד מצרימה“⁵⁸, מאירה דרגתו של יעקב בגלוי. וכיון שבעבודתו גלויה השפעתו של יעקב הנעלית ממצרים, לכן מצד יוסף אין מקום להעלם ולהסתיר של מצרים, הוא שולט

(54) פרש"י במדבר ג, ה. וראה לקו"ש ח"ג ע' 12 ואילך.

(55) פרשתנו מה, ה. וראה בהנסמן לקמן הערה 60.

(56) וישב לו, ב. וראה פרש"י שם.

(57) ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 473 ואילך.

וש"נ.

(58) וישב לו, א.

פרעה שבט לוי שהיו חכמיהם וזקניהם והכל טיבה מאת ה'“.

לפי זה יוצא, שאין לומר שלא כל היהודים נטלו חלק בשעבוד מצרים⁴⁷ – בני ישראל הגיעו למצרים כעם אחד⁴⁸, מציאות אחת – וכדיוק בלשון הפסוק⁴⁹: „כל הנפש (בלשון יחיד) .. הבאה מצרימה (שבעים)“.

אלא, היתה כאן כעין „שותפות“ כיצד לעבור את השעבוד, כאשר כל „שותף“ מבצע את חלקו גם למען ה„שותף“ האחר. ויותר מכך – כאברי הנפש והגוף, אשר מילוי תפקידו של כל איבר בפני עצמו מתבצע עבור הנפש כולה ובשליחותה.

חלק מן היהודים בצעו את מלאכת השעבוד בפועל, כנדרש כדי להגיע למעלה המיוחלת, ושבט לוי השתתף בכך על ידי נתינת כוח, בהיותם „מורי (לכל בני ישראל) תורה“⁵⁰, שלא לשקוע ח"ו בשעבוד הקשה, ואדרבה – להשיג על ידי השעבוד את המעלה.

ובדומה לכך היה גם לאחר מתן תורה, במדבר, ואחר כך בכניסתם לארץ:

לשבט לוי אין חלק ונחלה בארץ ישראל⁵¹, אלא „הובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים“⁵² – „הוי' הוא נחלתו“⁵³ וזה התבטא, כפשוטו, בעבודתם ושירותם כמשכן, כולל נשיאת הארון,

אשר נבע מכך „שכולם היו זקוקים לצרכי המקדש, אלא שהלויים באים תחתיהם

(47) להעיר משל"ה (שיא, רע"א): שבט לוי לא היו בגלות כו' רצה להשתתף בצרת הציבור מה עשה קרא שמות לבניו ע"ש הגלות כו'.

(48) כדיוק הכתוב (שמות א, ט"ב) הנה עם בניו רב גו' לו פן ירבה גו' וישימו עליו גו' – ל' יחיד (אף ד, בני ישראל" – רבים).

(49) ויגש מו, כו. וראה פרש"י שם, כו.

(50) ראה רמב"ם ספ"א מהלכות ע"ז: ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינה ראש והשיבו ביישיבה ללמד כו' וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכה הלמוד כו' חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות. (51) שופטים יח, א"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ג ה"י.

(52) רמב"ם שם ה"ב.

(53) שופטים שם, ב.

בארץ עניי⁶⁵ – המעלה באה ונובעת מעבודת שבט לוי, אשר בכחם ובשליחותם הפכו ישראל את חושך הגלות⁶⁶, „וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ“⁶⁷.

י. כל יהודי הוא יוסף ולוי

נאמר⁶⁸, „נוהג כצאן יוסף“ – עם ישראל מכונים בשם יוסף⁶⁹ וכן בקשר ללוי אומר הרמב"ם⁷⁰, שבדומה לשבט לוי, כך „כל איש ואיש .. אשר נדבה רוחו .. הרי זה נתקדש .. ויהיה ה' חלקו ונחלתו...“.

כי לכל יהודי ניתן הכוח, של יוסף ולוי, להתעלות מעל לגלות. לא זו בלבד שהגלות אינה שולטת על היהודי, אלא להיפך – היהודי נעשה בעל הבית והשליט על הגלות. ובכך יש שתי דרגות:

תחילת מגיעים לדרגה של „יוסף שהוא מלך“ בהווה: נעמדים הרבה מעל לגלות, ואין מתפעלים ונבהלים כלל מן הנסינות והקשיים של הגלות.

ולאחר מכן, „עתידי“ – מגיעים לאופן הנעלה יותר – „לוי שהוא עתיד לשאת את הארון“: על ידי כך שזוכים למעלת התורה – „לוחות“, תורה אור, הופכים את חושך הגלות לאור: יתרון האור מן החושך⁷¹, ו„יגיה חשכי“⁷², שזה יהיה

(65) מקץ שם, נב.
(66) ומה שהקדים רש"י מנשה לאפרים – ומקדים לוי לפני יוסף – יש לומר (בהמשך להמבואר בפנים): כי לוי ויוסף הם למעלה מן הגלות, ומהם באה הנתינת כוח להעבודה בגלות. ומכיון שסוף מעשה במחשבה תחלה, לכן מקדים לוי (שעל ידו מגיעים לתכלית הכוונה, להפוך את הגלות עד שבאה הגאולה בפועל); משא"כ בנוגע למנשה ואפרים, שהיו"ע הנבדדה בפועל בגלות, מקדים רש"י מנשה לאפרים, כי בעבודה בפועל – מתחלה באה העבודה דמנשה נשני אלקים גו' (אתכפאי), ואח"כ אפרים (הפרני גו', אתהפכא). וראה לקמן בפנים סעיף י"ד ובהנסמן בהערה 60.

(67) שמות א, יב. וראה לעיל הערה 42.

(68) תהלים פ, ב.

(69) רש"י ומצוד"ש שם.

(70) סוף הל' שמיטה ויובל.

(71) וראה לקו"ש ח"ט ע' 163 ואילך בבואר מרז"ל שיהיו השבטים הוגים בתורה.

(72) תהלים יח, כט. נתבאר בדרושי חנוכה (תו"א ד"ה

(59) קהלת ב, יג.

(60) ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 470 ואילך. וש"נ.

(61) מקץ מא, נא.

(62) רש"י וישלח לב, לג.

(63) פרשתנו מה, יח.

(64) ראה נועם אלימלך פרשתנו מה, יג.